

Research paper

The Mediation Role of Family Function in the Relationship of Personality Dimensions of Temperament and Character with Internalized/Externalized Problems

Soheila, Rajabi Marandian ¹; Marzieh, Talebzadeh Shoushtari *²;
Hamdollah, Jayervand ³

Abstract

The present research aimed to investigate the mediation role of family function in the relationship of personality dimensions of temperament and character with adolescents internalized and externalized problems. The current research method was correlational studies. The statistical population consisted of all male and female students of the second grade of high school in Andimeshek city, Iran, during 2020-2021 academic year, out of which 326 people (165 girls and 161 boys) were selected by multi-stage cluster sampling method. To collect data, the youth self-report scale (Achenbach and Rescorella), the temperament and character inventory (Cloninger et al.), and the family assessment device (Epstein et al.) were used. Structural equation methods were used to analyze the data. The findings showed that the effect of temperament and character on internalized and externalized problems were confirmed through family function. It can be concluded that the family function played a mediation role in relationship to the temperament and character and internalized and externalized problems of adolescents, so it is recommended that psychologists, through training and interventions, improve family function by moderating personality dimensions to prevent, reduce, and improve the adolescents' internalized/externalized problems.

Keywords: Adolescent, family function, internalized/externalized, temperament, character

¹ PhD Student, Department of General Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

² Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran
talebzadehmarzieh@gmail.com

³ Assistant Professor, Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات درون/برون‌سازی شده

سهیلا رجیبی مرندیان^۱، مرضیه طالب‌زاده شوشتری^{۲*}، حمدالله جایروند^۳

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات درون و برون‌سازی شده نوجوانان انجام شد. پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه شهرستان اندیمشک ایران در خلال سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل دادند که از بین آنها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند-مرحله‌ای ۳۲۶ نفر (۱۶۵ دختر و ۱۶۱ پسر) به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده این پژوهش شامل مقیاس خودسنجی نوجوانان (اخنباخ و رسکورلا)، شخصیتی سرشت و منش (کلونینجر و همکاران) و سنجش خانواده (اپشتاین و همکاران) بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش معادلات ساختاری استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که سرشت و منش بر مشکلات درونی‌سازی و برون‌سازی شده نوجوانان از طریق کارکرد خانواده تأثیر داشت. بر اساس یافته‌های پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت کارکرد خانواده در رابطه سرشت و منش و مشکلات درونی و برون‌سازی شده نوجوانان نقش واسطه‌ای ایفا کرد. پیشنهاد می‌شود که متخصصان سلامت روان، از طریق آموزش و مداخلات در راستای ارتقای کارکرد خانواده با تعدیل ابعاد شخصیتی به پیشگیری، کاهش و بهبود مشکلات درونی و برون‌سازی شده نوجوانان بپردازند.

کلیدواژه‌ها: درون/برون‌سازی شده، سرشت و منش، کارکرد خانواده، نوجوانان.

۱. دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی عمومی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. talebzadehmarzieh@gmail.com

۳. استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

مقدمه

نوجوانی زمان مهمی برای پی‌ریزی پایه‌های سلامت روان است. نیمی از اختلالات سلامت روان در بزرگسالی از سن ۱۴ سالگی آغاز می‌شوند (سازمان بهداشت جهانی^۱، ۲۰۲۳) اختلالات این دوره بحرانی معمولاً به دو دسته اختلالات تقسیم می‌شوند؛ یکی درونی‌شده^۲ که با گوشه‌گیری اجتماعی، افسردگی و اضطراب شناخته می‌شود و دیگری و اختلالات برونی‌شده^۳ که با اختلال سلوک، نافرمانی مقابله‌ای و کمبود توجه/بیش‌فعالی مشخص می‌گردد (سهیتیا و کشیپ^۴، ۲۰۲۴). هوندوما^۵ و همکاران (۲۰۲۴) شیوع مشکلات درونی را ۲۴.۱۷٪ و برونی را ۱۱.۹۳٪ در دختران و پسران نوجوان گزارش کردند. بسیاری از مواقع هر دو مشکل به‌طور همزمان بروز می‌یابند و الگویی پایدار از مشکلات سلامت روان در طول زمان را پیش‌بینی می‌کند (تامپسون^۶ و همکاران، ۲۰۲۳). عوامل متعددی در آسیب‌شناسی نشانه‌های درونی/برونی‌شده نوجوانان نقش دارند که یکی از مهمترین عوامل، ابعاد سرشت و منش شخصیت است (جالو^۷ و همکاران، ۲۰۲۴).

بر اساس مدل روانی زیستی کلونینجر^۸، شخصیت از دو بعد سرشت^۹ (نوجویی؛ آسیب پرهیزی؛ پاداش وابستگی؛ پشتکار) و منش^{۱۰} (خودراهبری؛ همکاری و خودفراروی) تشکیل شده است. سرشت توسط صفات ارثی و منش تحت تأثیر تجربیاتی که در طول زندگی رشد و تغییر می‌کنند، تعیین می‌شود (شوراکیک و کلونینجر^{۱۱}، ۲۰۱۲؛ کیم^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۴). ابعاد شخصیت کلونینجر به‌عنوان عامل خطر در پیش‌بینی اختلالات هیجانی (سوک‌اوه و کلونینجر^{۱۳}، ۲۰۲۴) و رفتاری (جالو^{۱۴}، ۲۰۲۴) نوجوانان محسوب می‌شود. در پژوهش کربر^{۱۵} و همکاران (۲۰۲۴) جنبه‌هایی از شخصیت شناسایی شد که بیشتر واریانس عامل درونی و برونی‌سازی و اختلال فکری را به تصویر می‌کشید. همچنین در تحلیل‌های پیش‌بینی طولی، عملکرد شخصیت به‌ترتیب ۵۸.۶٪ و ۳۰.۶٪ از واریانس یکساله و ۳۳.۱٪ و ۲۳.۲٪ از واریانس دوساله را در اختلالات یادشده و بهزیستی روان‌شناختی توضیح داد. از دیگر مؤلفه‌های اثرگذار در بروز مشکلات درونی و برونی‌سازی‌شده نوجوانان، می‌توان به کارکرد خانواده اشاره کرد (پنگ^{۱۶} و همکاران، ۲۰۲۴).

1. World Health Organization
2. Internalizing behavioral disorders
3. Externalizing behavioral disorders
4. Sahithya & Khashyap
5. Hunduma
6. Thampson
7. Jallow
8. Cloninger
9. Temperament
10. character
11. Svrakic & Cloninger
12. Kim
13. Sook Oh & Cloninger
14. Jallow
15. Karber
16. Peng

کارکرد خانواده منطبق با مدل مک‌مستر^۱ عبارت است از فراهم آوردن زمینه‌ای برای رشد اجتماعی، روان‌شناختی و زیست‌شناختی اعضای خانواده و حفظ آنها از آسیب‌های گوناگون که دارای شش بعد می‌باشد: حل مسئله، ارتباط، ایفای نقش، آمیختگی عاطفی، پاسخگویی عاطفی و کنترل رفتار (اپستین^۲ و همکاران، ۱۹۸۳). کارکرد خانواده عاملی حیاتی در ظهور و تداوم مشکلات درونی/برونی کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود (زنتی^۳ و همکاران، ۲۰۲۴؛ ویدیساری و سیاکاروفت^۴، ۲۰۲۴). ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خانواده نسبت به دیگر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی محیطی بیشترین ارتباط را در توسعه مشکلات بیرونی-ساز شده دارد (کینگ و والدمن^۵، ۲۰۲۴). و خانواده به‌عنوان عامل محیطی قوی می‌تواند نقشی محافظتی در پیدایی اختلالات درونی و برونی نوجوانان ایفا کند (سیتنیک-وارچوسکا^۶ و همکاران، ۲۰۲۴؛ هوانگ^۷ و همکاران، ۲۰۲۴). پژوهش‌ها نشان دادند محیط‌های خانوادگی که با انسجام بالا، سازگاری و ارتباط سالم مشخص می‌شوند، فرزندان نوجوان را در برابر اضطراب محافظت می‌کند. این پویایی‌های مثبت خانواده، محیطی مساعد برای تاب‌آوری و بهزیستی روان‌شناختی در نوجوانان فراهم می‌کند (فارماکوپولو^۸ و همکاران، ۲۰۲۴). انسجام خانواده در محافظت نوجوانان در مقابل رفتارهای مخرب (نافرمانی، پرخاشگری، قانون‌شکنی و...) حیاتی است، اما اگر دیگر فرایندهای محیط خانواده از جمله مهارت‌های ارتباطی خانواده، کنترل و حل تعارض همراه با آن نباشد، ممکن است انسجام خانواده بی‌اثر باشد (سیتاتو و تفررا^۹، ۲۰۲۴). همچنین با کاهش تعارضات والد-فرزندی از طریق ایجاد امنیت عاطفی، می‌توان علائم افسردگی، مشکلات درونی‌شده و پرخاشگری را در نوجوانان کاهش داد (جرفی و همکاران، ۱۴۰۳). از سویی خانواده از عوامل مهم در رشد شخصیت نوجوانان است (میلنکوا و ناکوا^{۱۰}، ۲۰۲۳).

شخصیت نوجوانان با کارکرد خانواده ارتباط معناداری دارد (بویجز^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۳). سرشت بعد زیستی شخصیت است که نسبتاً ثابت باقی می‌ماند، اما در طول زمان رشد می‌کند و به شدت با رشد شخصیت و همچنین اختلالات بالینی در ارتباط است (گارتشتاین^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۴). منش، بخش محیط‌ساخته شخصیت و بیانگر سیستم‌های یادگیری^{۱۳} است (اریکسون سورمن^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۴) بنابراین ابعاد شخصیتی کلونینجر را می‌توان با یادگیری یا اثرات اجتماعی شدن شکل داد. اجتماعی شدن فرایند پیچیده‌ای است که طی آن یک فرد از موجودی زیستی به موجودی اجتماعی تبدیل می‌شود. با یادگیری نظام ارزشی، هنجارها و الگوهای رفتاری پذیرفته شده در یک جامعه معین، یک فرد مهارت‌های اجتماعی را کسب می‌کند. خانواده نقش ویژه‌ای در این فرایند ایفا می‌کند. خانواده جایی است که جامعه‌پذیری اولیه رخ می‌دهد که بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری

1. McMaster

2. Epstein

3. Zenetti

4. Widysari & Syakarofath

5. King, & Waldman

6. Sitnik-Warchulska

7. Huang

8. Farmakopulou

9. Sitato, & Tefera

10. Milenkova & Nakova

11. Buijs

12. Gartstein

13. Learning systems

14. Eriksson Sormen

۱۰۰..... نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات ...

شخصیت اجتماعی دارد و رفتار فرزند در آینده، زمانی که اجتماعی شدن به صورت اعمال نفوذ عمدی مشاهده می‌شود، به صورت ضمنی دربرگیرنده فرایند تربیت در خانواده است. از سویی در سبک‌های فرزندپروری والدین، مؤلفه‌های هیجانی گنجانده شده است که عنصر اصلی پیوند والد-فرزند می‌باشد.

با این همه، شخصیت از پیش‌بینی‌کننده‌های قوی و مؤثر مشکلات هیجانی است و از سویی دیگر، روابط خانوادگی سازگارانۀ یکی دیگر از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم در شکل‌گیری این اختلالات در نوجوانی است (نی^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). پژوهش لین و گوا^۲ (۲۰۲۴) نشان داد که عملکرد و محیط خانواده در شکل‌گیری شخصیت به‌عنوان عامل خطر غیرمستقیم در سلامت روانی نقش دارد. یک محیط خانوادگی ناامن با کنترل روانی والدین، ارتباطات خانوادگی نامطلوب و ناتوانی در فراهم آوردن حمایت مادی و عاطفی کافی فرزندان، با ایجاد ادراک منفی از خود و جهان، احتمال ناکارآمدی ذهنی را افزایش می‌دهد و احساس ارزشمندی خود و قابل کنترل بودن فرزندان را تضعیف می‌کند، که به‌عنوان یک عامل اساسی مرتبط با توسعه بیماری‌های روانی (افسردگی، اضطراب و مشکلات رفتاری) نوجوانان عمل می‌کند. نتایج پژوهش هارادا^۳ و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که شبکه اجتماعی خانوادگی تا حدی واسطه تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر افسردگی می‌باشد. جاروسویکیوت^۴ و همکاران (۲۰۲۳) نیز در پژوهشی طولی نشان دادند کیفیت رابطه مادر و نوجوان، برخی از ارتباطات بین سرشت و اختلالات درونی/برونی را میانجی‌گری می‌کند و ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان و نحوه واکنش والدین به این ویژگی‌ها می‌تواند برای عملکرد اجتماعی-هیجانی نوجوانان مضر باشد. هرگونه اختلال در پیوند والد-فرزند منجر به انحراف در شکل‌گیری شخصیت، عدم بلوغ هیجانی و مشکلات عملکرد در جامعه می‌شود (بورزیزکوفسکا^۵ و همکاران، ۲۰۲۴).

با توجه به روند افزایشی اختلالات هیجانی-رفتاری در نوجوانان به‌عنوان بخشی از سرمایه‌های اجتماعی مطلوب کشور، ضرورت پیشگیری از بروز این مشکلات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تداوم این اختلالات احتمالاً ضمن پایین آوردن کیفیت زندگی نوجوان، نه تنها مشکلات زیادی برای جامعه ایجاد می‌کند، در بزرگسالی تداوم یا تغییر شکل یافته، نسبت به درمان مقاوم‌تر شده و هزینه‌های مالی بیشتری را بر فرد، خانواده و جامعه تحمیل می‌کند. بنابراین با شناسایی به‌موقع می‌توان از پیامدها و آسیب‌های جبران‌ناپذیر مرتبط با این مشکلات پیشگیری نمود و از وخیم شدن آن کاست. پس پژوهش در مورد عوامل مرتبط و راه‌انداز این اختلالات، در راستای اقدام مؤثر و مقابله‌ای از اهمیت بالایی برخوردار است. اگرچه در برخی پژوهش‌ها ارتباط بین ابعاد سرشت و منش با اختلالات رفتاری و همچنین کارکرد خانواده با بروز اختلالات رفتاری در نوجوانان مورد بررسی قرار گرفته است، اما تاکنون توجهی به نقش میانجی خانواده نشده است.

خلاً پژوهشی در زمینه توجه به کارکرد خانواده که اثرگذارترین نقش‌ها را به‌عنوان متغیری محیطی در شکل‌گیری، تداوم و تثبیت ویژگی‌های شخصیتی ناکارآمد و ناسالم که منجر به بروز و تشدید مشکلات سلامت روان می‌شود، تلاش در راستای ارائه مدلی مناسب بر اساس مهم‌ترین عوامل دخیل در مشکلات درونی و برونی شده را ضرورت می‌بخشد و نتایج آن می‌تواند راهگشای

1. Ni

2. Lin & Gua

3. Harada

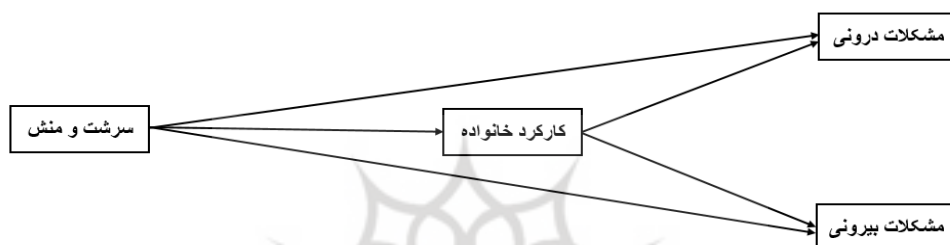
4. Jaruseviciute

5. Borzyszkowska

پژوهش‌های دیگر و طراحی مداخلات درمانی باشد و به کاهش مشکلات سلامت روان این دوره حساس رشدی کمک کند. ضمن اینکه هیچ پژوهشی تاکنون رابطه این متغیرها را بررسی نکرده که اهمیت بررسی این مدل را بیش از پیش آشکار می‌کند. بنابراین تحقیق حاضر درصدد است تا مدلی ساختاری از مشکلات رفتاری نوجوانان دختر و پسر را مورد بررسی قرار دهد که در آن ارتباط ابعاد شخصیتی با مشکلات درونی و برونی شده با میانجی‌گری کارکرد خانواده سنجیده می‌شود. بنابراین تلاش پژوهش حاضر برآزش مدل رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات رفتاری درونی و برونی‌سازی شده نوجوانان با میانجی‌گری کارکرد خانواده می‌باشد. بنابراین پژوهش حاضر در صدد است به آزمون فرضیه زیر بپردازد:

- کارکرد خانواده در رابطه سرشت و منش شخصیت و مشکلات درونی سازی شده نوجوانان نقش میانجی را ایفا می‌کند.

- کارکرد خانواده در رابطه سرشت و منش شخصیت و مشکلات بیرونی سازی شده نوجوانان نقش میانجی را ایفا می‌کند.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی اثر سرشت و منش بر مشکلات درونی و بیرونی نوجوانان با نقش میانجی کارکرد خانواده

روش پژوهش

روش این پژوهش همبستگی از نوع مدل معادلات ساختاری است. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دوم متوسطه شهرستان اندیمشک در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود. از نظر بسیاری از پژوهشگران حداقل حجم نمونه لازم در مدل‌های ساختاری دویست نفر است (کلاین^۱، ۲۰۲۳)، اما با توجه به احتمال ریزش و برای افزایش اعتبار درونی و تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج ۳۵۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند که بعد از بررسی ۲۴ داده پرت تک‌متغیری و چندمتغیری در سطح $p=0/01$ از مجموع داده‌ها حذف گردیدند و در نهایت داده‌های مربوط به ۳۲۶ نفر (۱۶۵ دختر و ۱۶۱ پسر) مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفت. روش انتخاب شرکت‌کنندگان به این صورت بود که ابتدا لیستی از تمامی مدارس دولتی دخترانه و پسرانه دوره دوم متوسطه شهرستان اندیمشک تهیه و سه مدرسه دخترانه و سه مدرسه پسرانه و از هر مدرسه دو کلاس با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. سپس پژوهشگر با حضور در مدارس ضمن هماهنگی با مدیر و دبیران، پرسشنامه‌ها را توزیع نمود. معیارهای ورود به پژوهش شامل اشتغال به تحصیل دانش‌آموزان در زمان پژوهش و تمایل دانش‌آموز برای شرکت در پژوهش و قرار داشتن در بازه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال و ملاک‌های خروج از پژوهش عدم تمایل به ادامه پژوهش و مخدوش کردن پرسشنامه‌ها بود. پس از توضیح اهمیت، اهداف و نحوه اجرای پژوهش و همچنین رعایت ملاحظات اخلاقی (از جمله

^۱. Kline

۱۰۲ نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات ...

محرمانه بودن پاسخ‌ها، رضایت آگاهانه، محرمانه ماندن هویت آنها و آزادی انتخاب در مشارکت یا عدم مشارکت در پژوهش) با استفاده از پرسشنامه‌ها مورد آزمون قرار گرفتند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. برای آزمون فرضیات پژوهش از نرم‌افزار SPSS24¹ و AMOS/18² استفاده شده است.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه شخصیتی سرشت و منش^۳ (TCI): این پرسشنامه برای اندازه‌گیری سرشت ژنتیکی و منش اکتسابی ساخته شد و مشتمل بر ۱۲۵ گویه است و چهار بعد سرشت^۴ (نوجویی^۵، آسیب‌پرهیزی^۶، پاداش‌وابستگی^۷ و پشتکار^۸) و سه بعد منش^۹ (خودراهبردی^{۱۰}، همکاری^{۱۱} و فراروی^{۱۲}) را می‌سنجد. ابعاد سرشت شامل نوجویی (۲۰ گویه)، آسیب‌پرهیزی (۲۰ گویه)، پاداش‌وابستگی (۱۵ گویه) و پشتکار (۵ گویه) است و ابعاد منش شامل خودراهبری^{۱۳} (۲۵ گویه)، همکاری^{۱۴} (۲۴ گویه) و خودفراروی^{۱۵} (۱۴ گویه) می‌باشد. شیوه پاسنگویی به این پرسشنامه به صورت صحیح=۱ و غلط=۰ می‌باشد. در نمره‌گذاری این پرسشنامه به هر یک از گویه‌ها یک نمره تعلق می‌گیرد و نمره هر یک از آن دو بعد از مجموع نمرات خرده‌مقیاس‌های آن بعد به دست می‌آید. روایی سازه با روش تحلیل عاملی گویه‌ها واریانس مشترک ۴۶٪ سازه را تبیین می‌کند، همچنین پایایی به روش کودر ریچاردسون برای سرشت ۰/۷۷ و منش ۰/۸۱ به دست آمد (کلونینجر^{۱۶} و همکاران، ۱۹۹۴). این پرسشنامه در ایران نیز توسط کاویانی و پورناصح (۱۳۸۴) هنجاریابی شده است، ضرایب پایایی به روش بازآزمایی که بین یک الی دو ماه پس از مرحله آزمون اجرا شد، به ترتیب بالا به این شرح بود: ۰/۸۸، ۰/۷۳، ۰/۷۹، ۰/۹۰، ۰/۸۶، ۰/۸۶ و ۰/۸۶. نتایج مربوط به همبستگی درونی بین مقیاس‌ها نشانگر آن است که همبستگی معنادار بالاتر از ۰/۴۰ بین NS، HA، PS و RD وجود ندارد که نشان‌دهنده این است که این چهار بعد سرشتی از یکدیگر مستقل هستند. بین ابعاد سرشت و منش، همبستگی‌های ضعیف تا متوسط (کمتر از ۰/۴۰) وجود دارد، به غیر از همبستگی خودراهبری و آسیب‌پرهیزی که بیش از ۰/۴۰ است. تنها همبستگی‌های بالاتر از ۰/۴۰ بین ابعاد سه‌گانه منش مربوط به همکاری و خودراهبری است. همچنین روایی مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۲، ۰/۸۷، ۰/۹۰،

1. Sciences Statistical Package for the Social

2. Analysis of moment structure

3. Temperament and Character Inventory

4. Temperament

5. novelty seeking (NS)

6. harm avoidance (HA)

7. reward Dependence (RD)

8. Persistence (PS)

9. Charecter

10. Self-directiveness (SD)

11. Co-operativeness (CO)

12. self-transcedenc (ST)

13. Self-driving

14. Cooperation

15. self development

16. Cloninger

۰/۷۶، ۰/۶۶ و ۰/۸۶ گزارش شده است که بیانگر روایی مطلوب مقیاس‌های مورد نظر است. همسانی درونی پرسشنامه حاضر در این پژوهش با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ بوده است.

پرسشنامه اختلالات رفتاری^۱ (YSR): این پرسشنامه فرم مخصوص نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ ساله است که براساس نظام سنجش مبتنی بر تجربه اختناخ طراحی شده است. نظام مبتنی بر آخنباخ مشکلات کودکان و نوجوانان را در ۸ بعد اضطراب/افسردگی^۲، انزوا/افسردگی^۳، شکایات جسمانی^۴، مشکلات اجتماعی^۵، مشکلات تفکر^۶، مشکلات توجه^۷، رفتارهای بزهکارانه^۸ و رفتارهای پرخاشگرانه^۹ ارزیابی می‌کند. از مجموع نمرات نشانگان اضطراب/افسردگی، انزوا/افسردگی و شکایات جسمانی مقیاس مشکلات درونی‌سازی و از نمرات نشانگان قانون‌شکنی و رفتارهای پرخاشگرانه مقیاس مشکلات برونی‌سازی به دست می‌آید. این پرسشنامه شامل ۱۱۲ گویه درباره مشکلات خاص نوجوانان است و وضعیت نوجوان در هر گویه با انتخاب یکی از سه گزینه نادرست (۰)، تاحدی درست (۱) و کاملاً درست (۲) مشخص می‌شود. پایایی آزمون-بازآزمون با فاصله یک هفته برای نمره کل ۰/۸۲ گزارش شد. همچنین همسانی درونی هر یک از زیرمقیاس‌ها بین ۰/۵۵ تا ۰/۷۵ گزارش شد که این نمرات در طول ۷ ماه ثبات داشتند (اختناخ و رسکورلا^{۱۰}، ۲۰۰۱). این پرسشنامه را مینایی (۲۰۰۵) در ایران اعتباریابی کرده است. در پژوهش وی ضرایب همسانی درونی مقیاس‌های درونی و برونی‌سازی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۶ به دست آمد. همچنین در مطالعه کاکابرایی و همکاران (۱۳۸۶) میزان اعتبار پرسشنامه خودسنجی نوجوانان با بهره‌گیری از آلفای کرونباخ در دو قلوهای همسان ۰/۹۱، در دو قلوهای ناهمسان ۰/۹۰ و در کل نمونه ۰/۹۳ و روایی این پرسشنامه ۰/۵۵ و برای خرده‌مقیاس‌های مشکلات درونی‌سازی و بیرونی‌سازی شده به ترتیب ۰/۴۸ تا ۰/۴۶ به دست آمد. همسانی درونی پرسشنامه حاضر در این پژوهش با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۰ بوده است.

ابزار سنجش خانواده^{۱۱} (FAD): یک ابزار خودسنجی ۶۰ گویه است که برای سنجش کارکرد خانواده توسط اپشتاین^{۱۲} و همکاران در سال ۱۹۸۳ بر مبنای مدل مک‌مستر تدوین شده است. برای اندازه‌گیری ابعاد شش‌گانه کارکرد خانواده شامل: حل

1. Youth Self-Report Scale
2. Depression/anxiety
3. Named seclusion/ depression
4. Physical complains
5. Social problems
6. Thinking problems
7. Attention problems
8. Criminal behaviors
9. Aggressive behaviors
10. Aschenbach & Rescorella
11. Family Assesment Device
12. Epstein

۱۰۴ نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات ...

مسئله^۱، ارتباطات^۲، نقش‌ها^۳، پاسخگویی عاطفی^۴، آمیختگی عاطفی^۵ و کنترل رفتار^۶ ساخته شده است و یک ارزیابی از کارکرد کلی نیز به دست می‌دهد. به هر یک از جمله‌ها نمره‌ای بین یک تا چهار تعلق می‌گیرد. روش نمره‌گذاری برای جمله‌های منفی کاملاً موافقم (۴)، موافقم (۳)، مخالفم (۲)، کاملاً مخالفم (۱) است. جمله‌های مثبت به طور معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه نمره اکتسابی در مقیاس کارکرد خانواده بین ۶۰ تا ۲۴۰ قرار دارد، نمره بالاتر نشانگر کارکرد ضعیف خانواده و نمره پایین‌تر نشانگر کارکرد بهتر خانواده است. سازندگان مقیاس روایی ملاکی آن را با مقیاس زناشویی لاک‌والاس بررسی و ضریب همبستگی را ۰/۷۳ گزارش کرده‌اند و ضریب آلفای کرونباخ کل ابزار را ۰/۸۹ و زیرمقیاس‌های آن را در دامنه‌ای بین ۰/۷۲ الی ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. همچنین در داخل ایران روایی عاملی آن نیز محاسبه و میزان روایی عاملی آن در دامنه بین ۰/۴۷ تا ۰/۶۱ گزارش شده است (ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۷)). چاوشی، یزدی و حسینیان (۱۳۹۸) ضریب آلفای کرونباخ کل ابزار را ۰/۸۸ و زیرمقیاس‌های آن را بین ۰/۷۱ الی ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. همسانی درونی پرسشنامه حاضر در این پژوهش با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ بوده است.

یافته‌ها

جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دوم متوسطه به تعداد ۳۲۶ نفر (۱۶۵ دختر و ۱۶۱ پسر) و رده سنی ۱۵ تا ۱۸ سال می‌باشد. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره کسب‌شده مربوط به متغیرهای پژوهش به ترتیب: در سرشت و منش برابر ۶۷/۳۷ و ۷/۱۸، کارکرد خانواده برابر ۵۴/۸ و ۱۰/۵۸، نشانه‌های درونی برابر ۱۱/۷۴ و ۷/۹۵ و در نشانه‌های بیرونی برابر ۱۲/۴۲ و ۶/۰۱ به دست آمده است. همچنین، مقادیر کجی به دست آمده برای همه متغیرها در دامنه ۳- و ۳+ و مقادیر کشیدگی در دامنه ۱۰- و ۱۰+ واقع شده‌اند. بنابراین مفروضه نرمال بودن توزیع همه متغیرهای پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد. با توجه به ماتریس همبستگی اکثر ضرایب همبستگی به دست‌آمده بین متغیرهای پژوهش، در سطوح $P < 0/05$ معنادار هستند.

جدول شماره ۱، یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش حاضر برای نمونه نوجوانان را نشان می‌دهد.

همان‌گونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار در سرشت و منش برابر ۶۷/۳۷ و ۷/۱۸ به دست آمده است. همچنین میانگین و انحراف معیار در کارکرد خانواده برابر ۵۴/۸ و ۱۰/۵۸ به دست آمده است. و نیز میانگین و انحراف معیار در نشانه‌های درونی برابر ۱۱/۷۴ و ۷/۹۵ و در نشانه‌های بیرونی برابر ۱۲/۴۲ و ۶/۰۱ به دست آمده است. همچنین، مقادیر کجی به دست آمده برای همه متغیرها در دامنه ۲- و ۲+ و مقادیر کشیدگی در دامنه ۳- و ۳+ واقع شده‌اند. بنابراین مفروضه نرمال بودن توزیع همه متغیرهای پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد.

1. Problem solving

2. communication

3. roles

4. affective responsibility

5. affective involvement

6. Behavior control

جدول شماره ۱. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره کسب شده مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	مقدار کجی	مقدار کشیدگی
سرشت و منش	۶۷/۳۷	۷/۱۸	۴۴	۹۶	۰/۰۰۹	۰/۴۰
کارکرد خانواده	۱۴۹/۲۹	۱۱/۱۱	۱۰۲	۱۸۹	-۰/۷۳	۱/۳
مشکلات دررونی	۱۱/۷۴	۷/۹۵	۰	۴۱	۰/۹۴	۰/۴۰
مشکلات بیرونی	۱۲/۴۲	۶/۰۱	۱	۳۷	۱/۳۸	۲/۶۱

جدول شماره ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش در نمونه نوجوانان را نشان می‌دهد.

همان‌گونه که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود بیشتر ضرایب همبستگی به دست آمده بین متغیرهای پژوهش، در سطح $P < 0/05$ معنادار هستند.

جدول شماره ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش در نمونه نوجوانان دختر و پسر

ردیف	متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴
۱	سرشت و منش	-	۰/۳۳*	-۰/۱۴	-۰/۰۷
۲	کارکرد خانواده	-	-	-۰/۱۳*	-۰/۱۴*
۳	مشکلات درونی	-	-	-	۰/۵۶*
۴	مشکلات بیرونی	-	-	-	-

$P < 0/05^*$

از آن جایی که در گام برآورد مدل، مشاهده پیشنهادی از برازندگی خوبی برخوردار بود، اما یک مسیر غیرمعنادار است (مسیر سرشت و منش به نشانه‌های بیرونی)، در نتیجه اصلاحاتی در مدل انجام شد تا برازندگی آن بهبود یابد. شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) (۰/۳۱) و شاخص برازندگی توکر- لویس (TLI) (۰/۵۱) و شاخص برازش نیکوی انطباقی (AGFI) (۰/۹۵) حاکی از برازش ضعیف مدل پیشنهادی بود. پس از حذف مسیر غیرمعنادار به منظور اصلاح برازش مدل، یک بار دیگر مدل مورد آزمون قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهند که شاخص‌های برازندگی شامل شاخص مجذور خی $(\chi^2 = 0/97)$ ، مجذور خی نسبی $(\chi^2/df = 0/97)$ ، شاخص نیکویی برازش (GFI=۰/۹۹)، شاخص نیکویی برازش انطباقی (AGFI = ۰/۹۸)، شاخص برازش مقایسه‌ای $(CFI = 1/0)$ ، شاخص برازندگی افزایش $(IFI = 1/0)$ ، شاخص برازندگی توکر- لویس $(TLI = 1/0)$ و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب $(RMSEA = 0/01)$ حاکی از برازش عالی مدل اصلاح شده است. بنابراین مدل اصلاح شده نهایی از برازندگی مطلوبی برخوردار است. با استناد به ضرایب استاندارد ذکر شده در جدول شماره ۳ نتایج آزمون برای مسیرهای غیرمستقیم پژوهش، در جدول شماره ۳ آمده است.

۱۰۶ نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات ...

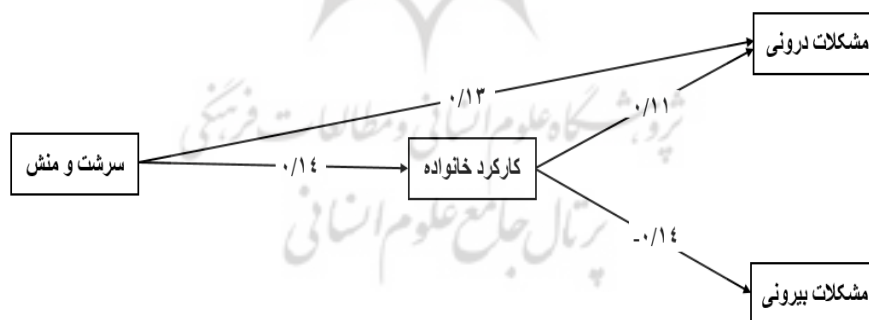
جدول شماره ۳. الگوی ساختاری: مسیرها و ضرایب استاندارد مربوط به اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل پیشنهادی

مدل نهایی				مسیر	
P	نسبت بحرانی	برآورد استاندارد B	برآورد استاندارد β		
۰/۰۱	۲/۴۵	۰/۲۰	۰/۱۳	سرشت و منش ←	کارکرد خانواده
۰/۰۲	۲/۳۳	۰/۱۴	۰/۱۲	سرشت و منش ←	مشکلات درونی
-	-	-	-	سرشت و منش ←	مشکلات بیرونی
۰/۰۴	۲/۰۳	۰/۰۸	۰/۱۱	کارکرد خانواده ←	مشکلات درونی
۰/۰۱	-۲/۵۱	-۰/۰۷	-۰/۱۳	کارکرد خانواده ←	مشکلات بیرونی

* $P < ۰/۰۵$

نتایج مندرج در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که برای هر دو مسیر غیرمستقیم اثر سرشت و منش بر نشانه‌های درونی و بیرونی از طریق کارکرد خانواده، صفر بیرون از فاصله اطمینان (حد پایین و حد بالا) قرار می‌گیرد و سطح معناداری به دست آمده نیز کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ لذا دو اثر غیرمستقیم معنادار بوده و مورد تأیید قرار می‌گیرند.

شکل شماره ۲. نیز مدل نهایی اثر سرشت و منش بر مشکلات درونی و بیرونی نوجوانان با نقش میانجی کارکرد خانواده را به نمایش گذاشته است:

شکل ۲. مدل نهایی اثر سرشت و منش بر مشکلات درونی و بیرونی نوجوانان با نقش میانجی کارکرد خانواده

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات رفتاری درونی و بیرونی‌سازی شده نوجوانان انجام شد. نتایج نشان داد که کارکرد خانواده واسطه ارتباط ابعاد سرشت و منش شخصیت و

مشکلات درونی شده نوجوانان است. تاکنون پژوهشی در زمینه تدوین مدل پیشنهادی بر اساس این متغیرها با مشکلات درونی- سازی انجام نشده، ولی به صورت مستقیم و غیر مستقیم مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این پژوهش به نوعی با پژوهش های جاروسویکیوته و همکاران (۲۰۲۳)؛ لین و گوا (۲۰۲۴)؛ نی و همکاران (۲۰۲۴) و هارادا و همکاران (۲۰۲۳)؛ همسوست. در تبیین این یافته می توان بیان کرد که رشد شخصیت تحت تأثیر ترکیبی از عوامل ژنتیکی و تأثیرات محیطی است. سرشت بعد زیستی شخصیت، می تواند توسط عوامل متعددی از جمله فرایندهای بیوشیمی، شیوه های اجتماعی شدن/فرزندپروری و ارزش های فرهنگی شکل گیرد. (گارتشتاین و همکاران، ۲۰۲۴). منش بعد محیط ساخته شخصیت است که در فرایند یادگیری شکل می گیرد. نتایج پژوهشی طولی حاکی از این بود که دو بعد شخصیتی به طور خاص با سطح درگیری در فعالیت های یادگیری مرتبطند: نوجویی و خودفراروی، ولی با این حال ابعاد شخصیتی دیگر کلونینجر چون پاداش وابستگی، پشتکار، خودراهبری و همکاری نیز با یادگیری در ارتباطند (اریکسون سورمن و همکاران، ۲۰۲۴). بنابراین ابعاد شخصیت را می توان با یادگیری یا به عبارتی اجتماعی شدن رشد داد. براساس نظریه بوم شناختی، محیط خانواده محل کلیدی اجتماعی شدن کودکان و نوجوانان است. و نقش حیاتی در شکل دادن به شخصیت، ارزش ها، باورها و رفتار فرزندان خود دارد. یکی از وظایف کلیدی خانواده، پاسخگویی عاطفی است. وقتی فرزندان پاسخ های عاطفی مناسب از جانب اعضای خانواده به عنوان منبع حمایتی امن و در دسترس دریافت می کنند، احساس امنیت در آنها ایجاد می شود، که به بهزیستی آنها کمک می کند و رشد شخصیت آنها را به طور مثبت شکل می دهد. خانواده با آمیختگی عاطفی و سرمایه گذاری عاطفی مثبت میان اعضا موجب می شود فرزندان احساس کنند دوست داشتنی، ارزشمند و مورد احترام خانواده بویژه والدینشان هستند و احتمال بالاتری دارد که تصویر مثبت و عزت نفس بالاتری از خود ایجاد کنند. همچنین خانواده با بکارگیری حل مسئله منطقی در موقعیت های بحرانی، به فرزندان در حرکت در مسیرهای مختلف، چالش ها و تصمیم گیری ها کمک می کنند و از طریق کنترل رفتار در محیط خانواده ارزش ها، اخلاقیات و هنجارهای اجتماعی که اساس قطب نمای اخلاقی فرزند را تشکیل می دهد، را آموزش می دهند. نحوه ارتباطات و تعاملات درون خانواده و وضع و اجرای نقش ها توسط هر عضو نیز تأثیر قابل توجهی بر شکل گیری عزت نفس و خودپنداره و در نتیجه رشد ویژگی های شخصیتی نوجوانان دارد. از طرفی خانواده به عنوان عامل محیطی قوی می تواند نقشی محافظتی در بروز اختلالات اضطرابی و بهزیستی روانشناختی نوجوانان ایفا کند (فارماکوپولو و همکاران، ۲۰۲۴). از منظر سیستمی، سیستم خانواده منسجم می تواند در مراحل بعدی رشد اعضای خانواده، بر اساس الگوهای دلبستگی ایمن تر و مدیریت استرس ناشی از تغییرات رشد بر چرخه زندگی خانواده و تنظیم استرس خانواده اثر بگذارد که این ممکن است بر تنظیم مؤثر هیجانی در مقابله با اضطراب، افسردگی و شکایات جسمانی کمک می کند (سیتنیک-وارچولسکا و همکاران، ۲۰۲۴). افزون بر این محیط خانواده می تواند فرصت هایی را برای یادگیری و توسعه مهارت های اجتماعی فرزندان از طریق برقراری ارتباطات میان اعضا فراهم آورد. تعاملات اجتماعی می تواند پویایی های اجتماعی مهم همچون همدلی، همکاری و مهارت های حل تعارض را آموزش دهد. این مهارت های کسب شده در چهارچوب خانواده می تواند تأثیر قابل توجهی بر ارتباط افراد با دیگران خارج از خانواده، شکل دادن شایستگی های اجتماعی و شخصیت کلی آنها داشته باشد. در مقابل خانواده هایی با کنترل رفتاری و نظم و انضباط سخت و جبری و ظرفیت کم برای تغییر در موقعیت هایی که نیاز به سازگاری مجدد خانواده است، می تواند درک نیازها و مشکلات احتمالی رشدی

۱۰۸ نقش میانجی کارکرد خانواده در رابطه ابعاد سرشت و منش شخصیت با مشکلات ...

فرزندان را محدود کند، همچنین روند فردیت و استقلال آنها را تضعیف کند و منجر به افزایش مشکلات درونی/برونی شود (زنتی و همکاران، ۲۰۲۴). با توجه به اینکه منش تحت تأثیر تجربیاتی است که در طول زندگی رشد و تغییر می‌کند، بنابراین با رشد منش می‌توان سلامت روانی را بهبود بخشید؛ حتی اگر یک بیمار به‌طور سرشتی مستعد مشکلات سلامت روان باشد (کیم و همکاران، ۲۰۲۴). و با افزایش تعاملات سرشت و منش با تنظیم نمودن هیجان‌ها، به شدت ریسک ابتلا در برابر اضطراب و افسردگی را کاهش داد؛ زیرا در واقع منش واسطه تأثیرات نامطلوب سرشت بر هیجان است (سوکاوه و کلونینجر، ۲۰۲۴).

همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که کارکرد خانواده واسطه ارتباط ابعاد سرشت و منش شخصیت و مشکلات برونی‌شده نوجوانان است. نتایجی همسو با این پژوهش یافت نشد؛ اما به نوعی با نتایج پژوهش جاروسویکیوته و همکاران (۲۰۲۳)؛ لین و گوا (۲۰۲۴) و نی و همکاران (۲۰۲۴) همسوست. خانواده سیستمی از شخصیت‌های در حال تکامل است که هر عضو آن زیرسیستم مهمی از واحد اجتماعی و عاطفی خانواده است و تجربیات درونی‌شده اولیه ناخودآگاه و حل‌نشده‌ای که افراد ممکن است در روابط خانوادگی‌شان تجربه کنند، می‌تواند به شکل‌گیری الگوهای ناکارساز منجر شود. خانواده‌ها، از نقطه‌نظر ایجاد فعالیت‌های وحدت‌بخش، بحث در مورد موضوعات مختلف و مشارکت در فعالیت‌های خانگی، تأثیرات مثبتی بر فرزندان خود دارند. خانواده از طریق رفتار و اقدامات یکپارچه‌کننده مختلف، از آگاهی و تأیید خود فرزندان حمایت می‌کنند (میلنکووا و ناکوا، ۲۰۲۳). ادبیات پژوهشی نشان داد نوجوانان مبتلا به اختلالات برونی، نوجویی بیشتر و خودراهبری، همکاری و پایداری کمتری نسبت به دیگر افراد دارند (جالو و همکاران، ۲۰۲۴). و خانواده می‌تواند در تعدیل و یا رشد این ابعاد نقش داشته باشد. هنگام مواجهه با رفتار سرکش، پرخاشگرانه و تکانشگرانه، حفظ فاصله و کنترل خشم مستلزم انسجام خود و نزدیکترین محیط است. یک خانواده و محیط منسجم می‌تواند باعث تسکین، افزایش تحمل و تغییر رفتار بیرونی‌شده یا رفتاری کمتر مشکل‌ساز شود. این حال مشکلات بیرونی‌سازی‌شده نوجوانان ممکن است زمانی بیشتر شود که میزان ارتباطات از طریق افزایش کنترل رفتاری، البته کمتر سازنده (درهم‌تنیدگی و انسجام بیش از حد) افزایش یابد (سیتیک-وارچولسکا و همکاران، ۲۰۲۴). استراتژی‌هایی همچون بهبود کیفیت روابط بین والدین و فرزندان به‌گونه‌ای که روابط آنها گرمتر و سازنده‌تر شود، کیفیت ارتباطات خانوادگی از جمله حمایت اجتماعی (مانند ابراز محبت، نصیحت و توجه) و کاهش تنش‌های ارتباطی (اختلاف نظرها، نگرش‌های انتقادی)، می‌تواند به نوجوانان کمک کند تا هیجان‌های خود را به‌طور صحیح درک و ابراز کنند و از بروز مشکلات سلامت روان نوجوانان پیشگیری به‌عمل آورد (ویدیاساری و سیاکاروفت، ۲۰۲۴). و با افزایش انسجام خانواده و دیگر فرایندهای محیط خانواده از جمله مهارت‌های ارتباطی خانواده، کنترل و حل تعارض همراه به محافظت نوجوانان در مقابل رفتارهای برونی پرداخت (سیتاتو و تفر، ۲۰۲۴). در کل می‌توان این‌گونه استنباط نمود که در خانواده‌ای با عملکرد مثبت که جلسات بحث گروهی برای عقده‌گشایی، تخلیه هیجان‌ها و تفاهم جمعی تشکیل می‌شود؛ عقاید کل اعضای ارزشمند و قابل احترام شمرده می‌شود و خانواده فرصت می‌یابد بدون نگرانی و ترس از تنبیه و سرزنش آزادانه به ابراز عقاید و نظرات خود بپردازند. فردیت و استقلال نوجوان به رسمیت شناخته می‌شود، منجر به رشد و تکامل مهارت‌های شخصی، شناختی، هیجانی نوجوان می‌شود و نوجوان را قادر می‌سازد به‌طور مؤثرتری درباره نقش‌ها و انتظارات خود بیندیشد. افزون بر این، فرزندان مهارت‌های مؤثر را با مشاهده عملکرد و ارتباطات صحیح میان اعضا در روابط خانوادگی از طریق تقلید و همانندسازی می‌آموزند و با ارزش‌گذاری‌های والدین به

تکمیل کنش خود می‌پردازد. پاسخگویی‌ها و آمیختگی‌های عاطفی و هیجانی بجا و مناسب درون خانواده موجب می‌شود ارزش‌ها و هنجارهای خانواده و جامعه به‌خوبی منتقل شود، و بیشتر احتمال آن وجود دارد که فرزندان کدهای اخلاقی را درون‌سازی کنند. کسب چنین کدهایی می‌تواند به یک منطق شخصی مناسب ختم شود و در ادامه به پویایی و ویژگی‌های شخصیتی سالم منجر می‌شود که احتمال کاهش اختلالات برونی نوجوانان را به‌همراه می‌آورد (جالو، ۲۰۲۴).

بنابراین، مداخلات با هدف بهبود عملکرد خانواده از جمله اهداف بالینی مهم است، به‌ویژه برای نوجوانانی که به‌طور بیولوژیکی در معرض خطر ابتلا به اختلالات درونی/برونی قرار دارند. با برقراری آمیختگی عاطفی و پاسخگویی عاطفی مناسب میان اعضای خانواده می‌توان به رشد بعد هیجانی شخصیت پرداخت و با ایجاد ارتباطات گرم بدون اعمال کنترل رفتاری خشک فرزندان را با پیامدهای منطقی کارهایشان مواجه ساخت و نیز با آموزش حل مسئله کارآمد و تخصیص وظایف و تکالیف در قالب نقش‌های درون خانواده، مهارت‌هایی را که متضمن خودنظارتی، خودارزیابی و خودتقویتی است، در فرزندان توسعه داد و جلوی بروز مشکلات درونی/برونی در نوجوانان را گرفت.

انجام پژوهش حاضر در شهرستان اندیمشک و اجرای آن بر دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه، دو محدودیت عمده پژوهش حاضر بود که برای تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی در مطالعات آتی بر روی دانش‌آموزان با ویژگی‌های جمعیتی شناختی متفاوت از نظر سن و مقطع تحصیلی (دبستان، متوسطه اول و دانشگاهی) اجرا گردد. از لحاظ کاربردی نیز پیشنهاد می‌شود کلینیک‌ها و مراکز مشاوره آموزش و پرورش از یافته‌های این پژوهش استفاده نموده و با ارائه خدمات مشاوره‌ای و روان‌درمانی در زمینه آموزش حمایت خانواده زمینه را برای ارتقای سلامت روان نوجوانان فراهم آورند.

تشکر و قدردانی

از تمامی بزرگوارانی که در اجرای این پژوهش همکاری کرده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنیم.

منابع

جرفی، حسن؛ قائدامینی هارون، سعید؛ خواجه‌پور، نسیم (۱۴۰۳) اثر تعارض والد-فرزند بر علائم افسردگی، درونی‌کردن مشکلات و پرخاشگری: نقش میانجی‌گر امنیت عاطفی. *مطالعات روان شناختی دانشگاه الزهراء*، ۲۰(۱)، ۸۷-۱۰۱.

<https://doi.org/10.22051/PSY.2024.45805.2903>

چاوشی، منصوره سادات؛ یزدی، سیده منوره؛ حسینیان، سیمین (۱۳۹۸) اثربخشی آموزش مبتنی بر مدل بومی خانواده شادی محور بر

عملکرد خانواده. *مطالعات زن و خانواده*، ۷(۱)، ۹۷-۱۱۵. <https://doi.org/10.22051/jwfs.2019.16771.1529>

ذوالفقاری، حمید؛ سیدزاده دلویی، ایمان؛ فرخی، حسین؛ مصطفی‌پور، وحید؛ علیشاهی، عارفه؛ مافی اصل، سپیده (۱۳۹۷) مقایسه کارکردهای خانواده بیماران مبتلا به اختلالات تغذیه و خوردن با افراد سالم بر اساس مدل مکمستر. *مجله مطالعات ناتوانی خاورمیانه*، ۸(۱)، ۵۹.

DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.1

کاویانی، حسین؛ پورناصح، مهرانگیز (۱۳۸۴). اعتباریابی و هنجارسنجی پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر در جمعیت ایرانی، *مجله*

دانشگاه پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۲(۲): ۶۳-۸۹. <https://tumj.ac.ir/article-1-1033-fa.html>

مینایی، اصغر (۱۳۸۴). هنجاریابی نظام سنجش مبتنی بر تجربه آشنابخ: تهران: انتشارات سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی.

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L.A. (2001). Manual for the ASEBA school age forms & profiles. Burlington, VT: University of Vermont, *Research Center for Children, Youth, and Families*.
- Bazzazian, S., Khan Mohammadi, Z. A., Amiri Majd, M & Ghamari, M. (2018). The mediating role of family function in the relationship between psychological basic needs, marital expectations and marital commitment. *Contemporary Psychology*. 13(2), 158-168. (Text in Persian). <https://doi.org/10.29252/bjcp.13.2.158>
- Borzyszkowska, D. Slyk, J. Wilczek-Karczewska, M. (2023). Parental authority cross-disciplinary analysis of a legal institution. Volume II: Parental authority from a non-legislative perspective. *Akademia Wymiaru Sprawiedliwosci*. PP.545
- Buijs, V. L., Lodder, G. M. A., Jeronimus, B. F., Riediger, M., Luong, G., Wrzus, C. (2023). Inter dependencies between family and friends in daily life: personality differences and associations with affective well-being across the lifespan. *European Journal of Personality*, 37(2), 154-170. <https://doi.org/10.1177/08902070211072745>
- Chavoshi, M. S., Yazdi, S. M & Hosseinian, S. (2019). Effectiveness based on the indigenous happiness-oriented family model on the function of family. *Journal of Women and Family Studies*, 7(1), 97-115. (Text in Persian). <https://doi.org/10.22051/jwfs.2019.16771.1529>
- Cloninger, C. R., Przbeck, T. R., Svrakic. D. M. Wetzal, T. R. (1994). The temperament and character inventory (TCL): a guide to its development and use. st-louis, mo: center for psychobiology and personality. *Washington University*.
- Epstien, N. B., Baldwin, L. M., Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x>
- Eriksson Sormen, D., Astrom, E., Ahlstrom, M., Adolfsson, R., Korning Ljungberg, J. (2024). The influence of personality traits on engagement in lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*. published online. <https://doi.org/10.31080/p02601370.2024.2343013>
- Farmakopoulou, I., Lekks, M., Gkintoni, E. (2024). Clinical symptomatology of anxiety and family function in adolescents the self-esteem mediator. *Children*, 11(3), 338. <https://doi.org/10.3390/children11030338>
- Gartstein, M, A., Kircghoff, C. M., Lowe, M. E. (2024). Individual Differences in temperament: a development perspective. *Waimh Handbook of Infant and Early Childhood Mental Health*. pp: 31-48.
- Harada, K., Sugisawa, H., Sugihara, Y., Yanagisawa, S., Shimmei, M. (2023). Big five personality traits, social networks, and depression among older adults in Japan: A multiple mediation analysis, *The International Journal of Aging and Human Development*, 97(1), 111-128. <https://doi.org/10.1177/00914150221109893>
- Huang, X., Gao, L., Xiao, J., Li, L., Shan, X., Chen, H., Chai, X., Duan, X. (2024). Family environment modulates linkage of transdiagnostic psychiatric phenotypes and features in the developing brain. *Biological Psychiatry: Cognitive Neuroscience and Neuroimaging*. Online ahead of print. <https://doi.org/10.1016/j.bpsc.2024.03.003>
- Hunduma, G., Dessies, Y., Geda, B. et al. (2024). Prevalence and correlates of internalizing and externalizing mental health problems among in-school adolescents in eastern Ethiopia: a cross-sectional study. *Scientific Reports*, 14(1), 3574 .<https://doi.org/10.1038/s41598-024-54145-2>
- Jallow, J. (2024). Early risk factors for ADHD: a northern Finland birth cohort 1986 study. *University of Oulu*. p:286. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-20240433038>

- Jallow, J., Halt, A. H., Kerkela, M., Hurting, T., Miettunen, J. (2024). Association of temperament and character traits with ADHD and its comorbidities. *Nordic Journal of Psychiatry*, 78(1), 64-70. <https://doi.org/10.1080/08039488.2023.2262994>
- Jaruseviciute, V., Sulinskas, G., & Kiuru, N. (2023). Socioemotional functional across the transition to lower secondary school: The role of temperament and relationship with mothers and teachers. *Journal of Research on Adolescence*, 33(4), 1143-1163. <https://doi.org/10.1111/jora.12866>
- Jorfi, H., Qaed Amini Harouni, S., Khajeh Por, N. (2024). The effect of parent –child conflict on symptoms of depression, internalizing problems, and aggression, the mediating role of emotional security. *Quarterly Journal of Psychological Studies Alzahra University*.20 (1), 87-101. <https://doi.org/10.22051/PSY.2024.45805.2903>
- Kakabraei, K., Habibi, Asgharabadi, M., & Fadai, Z. (2007). Normative of Eishenbach Behavioral Problems Scale (YSR): self-report from of 11-18 years old children and adolescents on a secondary level students. *Research in Psychological Health*, 1(14), 50-66. (Text in Persian).
- Karber, A., Ehrenthal, J., Zimmermann, J., Remmers, C., Nolte, T., Wendt, L., Heim, P., Muller, S., Beintner, I., Knaevelsrud, C. (2024). Examining the role of personality functioning in a hierarchical taxonomy of psychopathology using two years of ambulatory assessed data. *Research Square*. 1-23. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs.3854842/v1>
- Kaviani, H., Poor Naseh, M. (2008). Validation of temperament and character inventory (TCL) In Iranian sample: Normative Data. *Tehran University Medical Journal*. 63(2), 89-98. (Text in Persian). <http://tumj.tums.ac.ir/article-1-1033-en.html>
- Kim, S., Hong, S., Park, D. H., Ryu, S. H., Ha, J. H., J., H. (2024). Temperament clusters in patients with panic disorders in relation to character maturity. *Psychiatry Investigation*. 21(2), 174-180. <https://doi.org/10.30773/pi.2023.0142>
- King, C. D., & Waldman, I. D. (2024). Assessing structural models of neighborhood and family sociodemographic characteristics and their relations with externalizing psychopathology. *Journal of Psychopathology and Clinical Science*, 133(4), 333-346. <https://doi.org/10.1037/abn0000900>
- Kline, R. B. (2023). Principles and practice of structural equation modeling (5thed.). *Guildford Publications*.
- Lin, J., & Gua, W. (2024). The research on risk factors for adolescents' mental health. *Journals Behavioral Sciences*, 14(4), 263. <https://doi.org/10.3390/bs14040263>
- Milenkova, V., Nakova, A. (2023). Personality development and behavior in adolescence: characteristics and dimensions. *Societies*, 13(6), 148. <https://doi.org/10.3390/soc13060148>
- Minaei, A. (2005). Normative assessment system based on Achenbach's experience: Tehran: *Publications of Organization for Education and Development of Exceptional Children*. (Text in Persian).
- Ni, F., Zhang, Y., Qian, S., Shen, G., Yan, W. J., Wu, Y. W., Huang, Z. (2024). Mental toughness in adolescents: bridging family relationships and depression across personality traits. *BMC(Bio Medical Central) Psychology*, 12, 213. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01702-z>
- Peng, Y., Zhao, L., Li, X., Long, Y., Xu, X., Zhang, H., Jiang, L. (2024). Effect of family functioning on adolescents' internalizing and externalizing problem behaviors: The multiple mediating roles of empathy and emotional competence. *Medical Science Edition*, 55(1), 146-152. <https://doi.org/10.12182/20240160507>
- Sahithya, B. R., Khashyap, R. S. (2024). Mindfulness-based interventions for externalizing disorders of childhood and adolescence: a narrative review. *Handbook of Research on Child and Adolescent Psychology Practices and Interventions*. (pp.268-286). IGI Global Publishing Tomarooow's Reserch Today. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-9983-2.ch014>

- Sitato, G., Tefera, B. (2024). Family cohesion and disruptive behavior among school adolescents: the mediating role of self-regulation. *International Journal of Evaluation and Research in Education (LIERE)*. 13(1), 9-17. <https://doi.org/10.10591/ijere.v13i1.24969>
- Sitnik-Warchulska, K., Izydorczyk, B., Markevych, I., Baumbach, C., Mysak, Y., Buczyłowska, D., Szwed, M., Lipowska, M (2024). Behavioral problems among young adolescents in the family and neighborhood context: A case control study. *Research Square*. 1-13. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3927506/v1>
- Sook Oh, H., Cloninger, C. R. (2024). The role of temperament and character in the anxiety-depression Korean adults. *Journal of Affective Disorders*. 13, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.05.052>
- Svrakic, D. M. & Cloninger, C. R. (2012). Pharmacotherapy and the psychobiological model of personality: implications for DSM-5. *Current Psychopharmacology*, 1, 122-136. <https://doi.org/10.2174/2211556011201020122>
- Thampson, E., Richards, M., Ploubidis, G., Fonagy, P., & Patalay, P. (2023). Changes in the adult consequences of adolescent mental ill-health: Finding from the 1958 and 1970 British birth cohorts. *Psychological Medicine*, 53(3), 1074-1083. <https://doi.org/10.1017/S0033291721002506>
- Widysari, D., Syakarofath, N. (2024). The role of family functioning toward internalizing problems and externalizing of adolescents. in S. Arifin et al. (Eds), *Families Mental Health and Challenges in the 21 st Century* (pp.268-268). London, England, Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.1201/9781003402381-13>
- World health organization, adolescent and young adult health. Available Online: <https://www.who.int/News-room/Fact-sheets/Detail/Adolescent and young adult health> (a assessed on 28 April 2023).
- Zenetti, M., Tombetta, T., Rolle, L., & Marinoni, C. (2024). Family functioning and internalizing and externalizing problems in gifted children. *European Journal of Investigation in Health Psychology and Education*. 14(5), 1171-1181. <https://doi.org/10.3390/ejihpe14050077>
- Zolfaghari, H., Seyedzadeh Dalooiy, S. I., Farrokhi, H., Mostafapour, V., Alishani, A., & Mafi Asl, S. (2018). Comparison of the family function of patients feeding and eating disorders with healthy individuals based on the McMaster model. *Middle Eastern Journal of Disability Studies*, 8(1), 59-67. (Text in Persian). DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.1

